

Yttrande

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2011-05-10
1 (6)
Dnr 02-2011:1562

Yttrande över betänkandet Flickor, pojkar, individer – om betydelsen av jämställdhet för kunskap och utveckling i skolan (SOU 2010:99)

U2011/263/S

Sammanfattning

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet tillstyrker delegationens förslag om att den nuvarande regleringen av åtgärder och förbud mot diskriminering och trakasserier av barn och ungdomar som söker till eller deltar i verksamhet som sker med stöd av skollagen (2010:800) flyttas från diskrimineringslagen (2008:567) till skollagen. Därmed tillstyrks också delegationens förslag att Skolinspektionen och Barn- och elevombudet ska ta över ansvaret för tillsynen rörande diskriminering och trakasserier samt utredningen av dessa ärenden.

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet föreslår att definitionerna av diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier förs in i skollagens 6 kap. Vidare anser Skolinspektionen och Barn- och elevombudet att den plan som beskriver verksamhetens aktiva åtgärder ska benämnas plan mot kränkande behandling och diskriminering.

Den föreslagna överföringen av detta ansvar innebär en utökning av myndighetens uppdrag och medför ett ökat behov av kompetensutveckling. För att Skolinspektionen och Barn- och elevombudet ska ha möjlighet att utföra dessa nya uppgifter krävs att myndighetens ekonomiska resurser motsvarar denna ökning.

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet välkomnar särskilt delegationens förslag att komplettera skadestandsbestämmelsen med en anvisning om grunderna för hur skadeståndet ska beräknas.

Enligt delegationen kan överrepresentationen av pojkar som har särskilt stöd bero på att deras normbrytande beteende är mer synligt än flickors. En av delegationens slutsatser är att detta kan innebära att flickor inte får det särskilda stöd de har rätt till. Skolinspektionen vill betona att syftet med att granska utredningar och åtgärdsprogram inte bör vara att se till att fler flickor får särskilt stöd. Syftet bör vara att granska grunderna för särskilt stöd hos pojkar, och om det finns skäl att tro att pojkar får särskilt stöd på grund av deras beteende istället för att de riskerar att inte uppnå målen.

Synpunkter på principiellt viktiga avsnitt i betänkandet

5 Jämställdhetsperspektiv på särskilt stöd och specialpedagogiska insatser

Vad gäller granskning av specialpedagogiska insatser ur ett genusperspektiv vill Skolinspektionen påminna om att särskilt stöd inte alltid är samma sak som specialpedagogisk insats.

5.6 Omfattningen av särskilt stöd

Förhållandet att pojkar är starkt överrepresenterade bland de elever som får särskilt stöd kan enligt delegationen bero på att pojkars normbrytande beteende är mycket synligare än flickors. Detta kan enligt betänkandet leda till att flickor inte får det särskilda stöd de har rätt till.

Tidigare i betänkandet betonar delegationen att det finns en ojämlikhet i den svenska skolan såtillvida att flickor har betydligt högre betyg än pojkar och också därför oftare studerar på en högskoleförberedande utbildning på gymnasiet. I detta avseende redovisar delegationen ett antal förbättringsåtgärder som inte utmynnar i förslag till regeringen.

Skolinspektionen vill här betona det som delegationen också nämner, att särskilt stöd ska ges till elever som riskerar att inte uppnå målen. Det faktum att pojkar har sämre resultat än flickor i skolan kan vara en anledning till att de i större utsträckning än flickor återfinns bland elever med särskilt stöd. På samma sätt kan flickors frånvaro inom det särskilda stödet spegla flickors högre resultat.

Delegationen framhåller att flickor har större psykosociala problem och upplever mer stress än pojkar i skolan. Den betonar vidare att flickorna ofta vänder sina problem inåt, vilket gör att problemen inte blir synliga för lärarna. Delegationens iakttagelser måste fortlöpande uppmärksammas. Det är dock inte säkert att dessa elever är i behov av särskilt stöd, utan flickornas problem kan behöva lösas på annat sätt.

Det särskilda stödet tycks inte främja pojkars kunskapsutveckling. Likvärdigheten mellan könen är inte tillfredsställande. Det kan vara så att pojkar inte ges den undervisning som de behöver för att minst nå målen för utbildningen. En annan orsak kan vara de olika förväntningar omgivningen har på pojkar och flickor.

Delegationen påtalar vikten av ett normkritiskt tänkande och uppmärksammar risken att normer om flickors och pojkars sociala beteende kan påverka deras lärande. Skolinspektionen instämmer i denna analys. En risk tycks vara att pojkar får särskilt stöd för att de har ett tydligare normbrytande beteende och inte för att de riskerar att inte uppnå de nationella målen. Därmed kan det vara så att fel individer får särskilt stöd.

Det är därför viktigt att den föreslagna granskningen av utredningar och åtgärdsprogram har fokus på orsaker till beslut om särskilt stöd. Här bör granskas om det är vanligt att pojkar får särskilt stöd på grund av deras beteende istället för deras risk att inte uppnå målen för utbildningen.

6.4 Förslag om en samlad reglering av åtgärder mot diskriminering och andra former av kränkande behandling

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet delar de överväganden som delegationen gjort rörande en samlad reglering av åtgärder mot diskriminering och andra former av kränkande behandling men vill särskilt framhålla följande.

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet tillstyrker delegationens förslag att den nuvarande regleringen av åtgärder och förbud mot diskriminering och trakasserier av barn och ungdomar som söker till eller deltar i verksamhet som sker med stöd av skollagen ska flyttas från diskrimineringslagen till skollagen. Skolverket och Barn- och elevombudet tillstyrker även att Skolinspektionen och Barn- och elevombudet tar över ansvaret för tillsynen rörande diskriminering och trakasserier samt utredningen av dessa ärenden från Diskrimineringsombudsmannen.

Att gå i en skola fri från kränkande behandling, diskriminering eller trakasserier är en mänsklig rättighet. Det ska vara enkelt och tydligt för den enskilde hur denna rätt ska tillvaratas. Reglerna ska även vara lätta att tillämpa för skolpersonal och huvudmän. Så är det inte idag. Skyddet för barn och elever regleras i skilda lagstiftningar. Det finns två tillsynsmyndigheter. Skolinspektionen och Barn- och elevombudet uppmärksammar dagligen svårigheter med den nuvarande regleringen, framförallt i anmälningar från enskilda.

Utöver de överväganden delegationen gör vill Skolinspektionen och Barn- och elevombudet även framhålla att Skolinspektionen/Barn- och elevombudet och

Diskrimineringsombudsmannen har haft ett nära samarbete för att bedöma på vilken myndighet och med stöd av vilken lagstiftning ett ärende ska utredas. Ärenden har i vissa fall lämnats fram och tillbaka mellan myndigheterna när den inledande bedömningen visat sig vara felaktig. Detta måste för den enskilde anmälaren framstå som obegripligt. Detta "bollande" medför också längre handläggningstider. Vidare finns exempel där en anmälare har skickat samma anmälan till Skolinspektionen/Barn- och elevombudet och till Diskrimineringsombudsmannen. Identiska ärendena har utretts parallellt av båda myndigheterna. Detta är inte effektivt användande av statens resurser.

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet vill understryka vikten av en sammanhållen tillsyn gällande diskriminering och trakasserier. Tillsynen över lag (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (BeL) delades mellan Skolverket och de fyra ombudsmännen mot diskriminering. Skolverket granskade inom ramen för sin löpande tillsyn även diskrimineringsperspektivet i enlighet med BeL. Problematiken med hanteringen av anmälningar från enskilda fanns emellertid redan då. En lösning med delad tillsyn liknande den som gällde i enlighet med BeL är enligt Skolinspektionens och Barn- och elevombudets uppfattning inte lämplig då problematiken med två olika tillsynsmyndigheter skulle kvarstå.

Skolinspektionen har tillsyn över den skollagsreglerade verksamheten. I detta ligger att både utöva regelbundna inspektioner men även att utreda anmälningar från enskilda. Att föra över tillsynen rörande diskriminering och trakasserier innebär att det finns en skolmyndighet som har tillsyn över alla frågor som rör skolan. Vidare är det, som delegationen mycket riktigt pekar på, Skolinspektionen och Barn- och elevombudet som är den myndighet som det är naturligt att vända sig till i frågor som rör skolan, även i frågor som rör diskriminering och trakasserier. En sammanhållen lagstiftning och en tillsynsmyndighet innebär att barn och elever lättare och snabbare kan tillvarata sina rättigheter.

6.4.2 Utformningen av en samlad reglering

Begreppen i skollagen och diskrimineringslagen

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet tillstyrker att begreppen "diskriminering" och "trakasserier" förs in i skollagen med oförändrad betydelse. I den nu föreslagna författningstexten hänvisas i 6 kap. 3 § skollagen till diskrimineringslagen för definitionen av diskriminering. Ett av huvudsyftena med att föra över diskrimineringslagens bestämmelser till skollagen är att förenkla och förtydliga för enskilda, personal och huvudmän. Detta går delvis förlorat när

definitionerna finns i diskrimineringslagen. Därför föreslås att diskrimineringslagens definition av diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier anges i 6 kap. 3 § skollagen.

Aktiva åtgärder

I den föreslagna lagstiftningen finns, liksom i BeL och diskrimineringslagen/skollagen, krav på aktiva åtgärder och att dessa åtgärder ska beskrivas i en plan. När BeL upphörde att gälla och de nya bestämmelserna i diskrimineringslagen och 2008 års skollag trädde i kraft krävdes två planer – en likabehandlingsplan för diskriminering och trakasserier enligt diskrimineringslagen och en plan mot kränkande behandling enligt skollagen. Skolinspektionen och Barn- och elevombudet föreslår att det återigen ska upprättas en plan i enlighet med 6 kap. 8 § skollagen och att den ska kallas plan mot kränkande behandling och diskriminering.

Förbud mot diskriminering, trakasserier och andra former av kränkande behandling

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet tillstyrker att diskrimineringsförbudet förs över till skollagen samt att särbehandling i vissa fall får göras med hänsyn till ålder.

Inom kort kommer möjligheterna till urval utöver betyg vid antagning till bland annat vissa gymnasieutbildningar att öka. Skolinspektionen och Barn- och elevombudet vill framhålla att detta kan medföra att antalet elever som upplever sig diskriminerade kan öka, därmed även antalet anmälningar.

Skadestånd

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet tillstyrker delegationens förslag att ersättning för ekonomisk skada ska vara möjlig även vid diskriminering.

Det föreslagna förtydligandet genom en anvisning om grunderna för hur skadeståndet ska bestämmas tillstyrks. Idag rådet inte sällan olika uppfattning om hur lagstiftaren har ansett att skadeståndet ska bestämmas. Den föreslagna lydelsen i 6 kap. 12 § tredje stycket skollagen gör detta tydligt.

13 Ekonomiska konsekvenser

Skolinspektionen och Barn- och elevombudet delar delegationens bedömning att de nu föreslagna förändringarna av Skolinspektionens uppdrag medför ett behov av ökade resurser. Överföringen av tillsynen till Skolinspektionen och Barn- och elevombudet kommer att kräva både utökade personella resurser men även ökade resurser för att kompetensutveckla redan befintlig personal. Tillskottet av resurser kommer att behövas både på kort och på lång sikt. En förutsättning för att de nu föreslagna

förändringarna ska få de effekter som delegationen har avsett är alltså att Skolinspektionen tillförs resurser som täcker de ökade kostnader som kan förväntas.

Delegationen föreslår att Skolinspektionen ska granska de utredningar som ligger till grund för beslut om särskilt stöd samt de åtgärdsprogram som blir följden av dessa utredningar. Detta uppdrag är omfattande och kommer att kräva en betydande insats från Skolinspektionen. Skolinspektionen har inte möjlighet att genomföra uppdraget inom befintliga resurser utan detta kräver särskilda resurser.

I ärendets slutliga handläggning har chefsjuristen Ingegärd Hilborn, verksjuristen Frank Nordberg, enhetschefen Luca Nesi och kanslichefen vid Barn- och elevombudet Marie Axelsson deltagit. Föredragande har varit utredaren Ulrika Sutorius och juristen Lotta Svedenstedt.

Ann-Marie Begler

Generaldirektör

Lars Arrhenius

Barn- och elevombud vid Skolinspektionen